

Наукові інтереси: дослідження фізичних основ енергозбереження та вивчення формування екологічної свідомості та енергоощадного світогляду майбутніх фахівців сільського господарства, а також проблеми мотивації вивчення фізики студентами ЗВО.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

ZABOLOTNYI Volodymyr Fedorovich –

Dr.hab. of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Physics and Methods of Teaching Physics, Astronomy Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky,

Circle of research interests: theory and methodology of teaching (physics and labor training).

SERGIENKO Volodymyr Petrovych – doctor of pedagogical sciences, professor, director of the

Educational and Scientific Institute of Continuing Education of the National Pedagogical University named after MP Drahomanov.

Circle of research interests: theory and methodology of teaching (physics).

KHOMIAKOVSKIY Yuriy Ludvigovich – Senior Lecturer of the Department of Mathematics, Physics and Computer Technologies, Vinnytsia National Agrarian University.

Circle of research interests: is engaged in research of physical bases of energy saving and studies of the formation of ecological consciousness and energy-saving outlook of future specialists of agricultural sector, as well as the problems of motivation of university students for learning physics

Дата надходження рукопису 03.04.2019р.

УДК 378.12

ЗАПОРОЖЦЕВА Юлія Сергіївна –

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та андрагогіки комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради

ORCID ID 0000-002-2944-4911

e-mail: yulyaza@ukr.net

МІЖКУЛЬТУРНА ОСВІТА ЯК ШЛЯХ ДО ВЗАЄМОДІЇ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна реальність все більше стає полікультурним простором, в якому відбувається визнання відмінностей, множинності культурного і соціального універсуму, толерантності, діалогу культур.

У центрі уваги даної статті аналіз полікультурного суспільства, а також рівня міжкультурної взаємодії. Тож одним із найважливіших питань стає момент узгодженості термінологічного апарату відповідно до проблеми освіти.

Проблема стійкості полікультурного суспільства постає як проблема організації його простору, де все чіткіше наголошується на безпеці, гарантії життя, правах людини. Вона пов'язана з аналізом інститутів, які задають суспільству стабільність розвитку, а також політичних і освітніх ініціатив, дій, які забезпечують культурну та соціальну політику розвитку полікультурного середовища [1]. Йдеться про реальну політику мультикультуралізму, яка має свою освітню специфіку. У найзагальнішому вигляді мультикультуралізм визначається як особлива форма інтегративної, асимілятивної ідеології, за допомогою якої полікультурне суспільство реалізує політику соціальної злагоди на умовах рівного співіснування різних форм культурного життя [5].

Особливо важливим питання видається для освітян, оскільки процес навчання є відображенням різних явищ, що відбуваються у суспільстві, та може

змодельовати й утілити нові культурні зразки, які сприятимуть створенню сприятливої дружньої атмосфери, розвитку взаєморозуміння, підвищення рівня толерантності, емпатії, що є запорукою підвищення працездатності і академічної успішності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В межах освітянських стратегій найбільш детально розроблені й поширені у світі концепції мультикультурної (Дж. Бенкс) та міжкультурної (Г. Ауернхаймер, П. Бателан, В. Ніке та ін.) освіти. Авторами К. Грант, З. Мальковою, С. Ніето, Л. Супруновою, У. Хантером були розроблені концепти втілення цих теорій у педагогічній практиці. Українські учені та дослідники (Н. Якса, В. Огнев'юк, С. Сисоева, О. Хижняк та ін.) вивчали питання термінології у сфері полікультурної освіти [3; 6; 7].

Мета статті. Стаття присвячена висвітленню природи вживання термінів «полікультурний» та «мультикультурний» в зарубіжному й українському науковому дискурсі.

Для досягнення поставленої мети використовувалися такі **методи дослідження:** аналіз, узагальнення, систематизація науково-методичної літератури з досліджуваної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Західноєвропейські інтелектуали все наполегливіше закликають європейців, в процесі будівництва об'єднаної Європи, вийти за межі даної ментальності і контактів і звернутися до бачення ширшого

діапазону зв'язків і відносин. Звісно ж, що поняття «полікультурне суспільство» найбільш адекватно відображає «несистемний», або «нелінійний» погляд на соціальне різноманіття.

Терміни «мультикультурне суспільство», «мультикультурність», «мультикультурний», «мультикультуралізм» виникли в Канаді в 60-х рр. XX ст. по відношенню до багатосегментних товариств – мультирасового, мултирелігійного, мултинаціонального, мултиетнічного. Поняттям «мультикультурне суспільство» підкреслюється в більшій мірі не множинність співіснування культур, а багаторазовість повторення, культурних відмінностей. В цьому плані мултикультуралізм виступив не тільки як форма новітньої саморефлексії суспільства, як відображення етнокультурних і етносоціальних явищ, але, перш за все, як конкретна ідеологія і політика, спрямована на розвиток етнокультурного різноманіття і соціальної інтеграції на основі оптимального балансу інтересів і рівності прав національної більшості та етнічних меншин. Ідея мултикультуралізму отримала подальший розвиток, так, мултикультуралізм дозволив по-новому поставити проблеми етнічної ідентичності, сформулювати перспективні підходи до міжкультурної мобільності населення. Так, одне з багатьох визначень говорить, що міжкультурна освіта - освіта громадян країни різних національностей з метою забезпечення для них і їх культур рівних можливостей, виховання взаємного культурного розуміння, реалізації принципів толерантності у відносинах представників різних етнічних і конфесійних груп, простіше - це навчання спільно жити (Декларація- 2003р) [2].

До нас прийшли явища і процеси, що вимагають зусиль з боку широкого спектра освітніх установ. Звісно ж, що нагальним завданням нашого полікультурного українського суспільства є вироблення власної, а не запозиченої політики мултикультуралізму, яка може бути націлена на рішення проблем сім'ї, дитинства, освіти в різних регіонах країни; на культурну інтеграцію і діалог; засвоєння простору України молоддю за допомогою мовних, культурно-освітніх програм, заходів. Виклики сучасного світу, розвиток науки і техніки, вплив масової культури, зміни структури сім'ї, відкриття кордонів тощо впливають на те, що питання культурної самобутності людини набирає фундаментального значення. Це особливо важливо у добу змін, що відбуваються у нашій країні та Європі [2; 11].

Критики міжкультурного підходу вважають, якщо презентувати у позитивному світлі, встановлювати і підтримувати розподіл людей згідно етнічної ознаки, це врешті-решт веде до упередженості, стереотипізації й дискримінації. Стабільність полікультурного суспільства вимагає спрямованих зусиль з боку держав, урядових і неурядових організацій, освітніх і культурних інституцій, ЗМІ і т. д. [12]. Динаміка взаємодій сучасних суб'єктів полікультурного суспільства така, що долає кордони соціальних просторів,

втручаючись в інші соціальні мірила, території. А за відсутності толерантності та поваги до культури іншого, а саме, низького рівня міжкультурної компетентності, це призводить до конфліктів і взаємного знищення. Таким чином, супутнє поняття «міжкультурна компетентність» дуже тісно пов'язана із основними визначеннями «полікультурне суспільство» та «міжкультурна освіта».

Такі складові як традиції, мова, звичаї, релігія, спільна спадщина, родинні зв'язки тощо впливають на усвідомлення національної неповторності, автентичності й різноманітності. А це народжує поняття «своїх» і «чужих». Проблема виміру сучасного світу - це проблема культурної самобутності людини, це проблема ролі навчання й виховання в добу культурних різноманітностей, іншостей, проблема визначення завдань міжкультурної освіти. Шлях до участі у полікультурному соціумі веде через власний розвиток, активне спілкування з іншими до взаємозбагачення. Це можливо завдяки відкритості та діалогу, пізнавальній активності та професійній взаємодії, власному бажанню розуміти інших та бути самому зрозумілим для інших.

Основною відмінністю між мултикультурністю та полікультурністю вбачається те, що у мултикультурності кожна нація розглядається окремо, взаємодія між представниками різних етносів обмежена, навчання проводиться у відокремленому навчальному просторі, знання про інші культури носять поверхневий характер [11; 14].

Полікультурний підхід передбачає, що усі учасники навчального процесу усвідомлюють, що культура – не статичне явище. Культури постійно взаємодіють, здійснюють взаємовплив та діляться одна з одною. Головними є взаємоповага і усвідомлення внеску інших культур до спільного культурного надбання цивілізації, що покращує повагу і розуміння представників різних культурних груп у процесі навчання.

Отже, термін «мултикультуралізм» вживається здебільшого у працях американських вчених (Парк та Смітт, Вораур, Річeson, Гангон), тоді як термін «полікультуралізм історично вживався на теренах Європи. Також дослідник Ф. Дервін вказує, що обидва терміни можуть вживатися рівноправно, однак з певними поясненнями [13].

Розвиток Європейського Союзу – яскравий приклад орієнтації саме на мултикультуралізм, ані на розбудову загальної культурної ідентичності. Адже ані держави-члени, ані окремі регіони не демонструють явної готовності до єдиної ідентичності, до повної втрати самобутності.

В Енциклопедії освіти (під ред. В. Кременя) цей термін вживається тільки по відношенню до виховання – «полікультурне виховання». Джерело дає таке тлумачення терміну: полікультурне виховання – це процес цілеспрямованої соціалізації учнів, що передбачає оволодіння особистістю системою національних і загальнокультурних

цінностей, комунікативних і емпатичних вмінь, що дозволяють здобувачу освітніх послуг здійснювати міжкультурну взаємодію і виявляти розуміння інших культур, а також толерантність стосовно іншокультурних носіїв [5]. Це привчає сприймати складні культурні процеси як закономірну еволюцію безлічі людських спільнот, нерозривно пов'язаних між собою. Учасники освітнього процесу стають як носіями культурних традицій, в яких вони виховуються, так і тими, хто постійно соціокультурно взаємодіють, що розвиває в них толерантність, доброзичливість, сприйняття інших, інтерес до культурних відмінностей.

Цінним, на наш погляд, є визначення полікультурної освіти, яке дав Х. Томас: «полікультурна освіта має місце, коли певна особа прагне в спілкуванні з людьми іншої культури зрозуміти їх специфічну систему сприйняття, пізнання, мислення, їх систему цінностей і вчинків, інтегрувати новий досвід у власну культурну систему і змінити відповідно до чужої культури. Полікультурна освіта спонукає поряд з пізнанням чужої культури і до аналізу системи власної культури» [9].

У шкільному пакеті міжкультурного навчання, спільній публікації Ради Європи та Європейській Комісії (Страсбург 2000), запропоноване визначення міжкультурного навчання. Це поняття означає: *навчання про те, як ми сприймаємо інших людей, як суттєво відрізняються від нас. Це стосується нас, наших друзів та знайомих, того, як ми діємо разом, щоб збудувати суспільство, у якому панує справедливість. Це стосується зв'язків, які можуть встановлювати між собою суспільства, щоб поширювати рівність, солідарність та шанси для всіх. Це поглиблює повагу і підтримує гідність у взаєминах між культурами, особливо тоді, коли частина з них належить до меншості, а інші становлять більшість* [4; 8].

Так, із реалізацією освітньої реформи в Україні, відповідно до Концепції Нової української школи в рамках навчального плану, комунальним закладом «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЖОР впроваджено інтерактивну лекцію та воркшоп для освітян області «Розвиток міжкультурної компетентності педагога в умовах нової української школи». Концепцією НУШ передбачено розвиток основних життєвих компетентностей як в учнів, так і у педагогів: громадянської, соціальної, обізнаності та самовираженні у сфері культури, а також розвиток вмінь підтримувати принцип партнерства.

Особливо важливими є статті Конвенції «Про захист прав та свобод людини», де записано: користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь – якою ознакою - статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження або за іншою ознакою [2, с. 14].

Отже, як видно із викладеного вище, проблема узгодженості термінологічного апарату з проблеми полікультурної освіти ще потребує подальшого вивчення і уточнення. Необхідно зазначити, що семантично префікс полі- (грец.-багаточисленний) і мульти- (лат. – множинний) походять із різних мов, але їх семантичне поле дуже схоже. Однак й існують певні семантичні відмінності, у понятті «полі-» присутні різноманіття й рівність, а в понятті «мульти-» – повторюваність та багаторазовість [7; 9].

У даній роботі під «полікультурний» ми розуміємо інтегративну, синергетичну якість, що характеризується наявністю цілої сукупності властивостей, знань, здібностей, умінь особистості, яка знаходиться у відносинах складної взаємодії між людьми різних національностей, переконань, релігійних поглядів, соціального статусу, коліру шкіри тощо з різноманітними традиціями, орієнтацією на діалог культур, адаптацією людини до різних цінностей в ситуаціях існування безлічі різнорідних культур. Тому, відбувається формування в цьому просторі людини, здатної до ефективної життєдіяльності в полікультурному середовищі, до процесу оволодіння знаннями про культурне різноманіття навколишнього світу і про взаємини між культурами, а також готової до формування, гармонійного розвитку активної життєвої позиції.

Полікультурність, безумовно, проявляє себе в професійній сфері будь-якого сучасного фахівця системи «людина – людина» у вигляді активності та різнокультурної взаємодії.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. Поняття «полікультурна суспільство» і «мультикультурне суспільство» швидше за все не варто абсолютно протиставляти один одному. Але очевидно, що полікультурне суспільство може існувати і без політики. Так само як політика мультикультуралізму може бути використана всупереч інтересам і реальним потребам полікультурного суспільства. Проте, на нашу думку, полікультурна або міжкультурна освіта має місце бути у будь - якому суспільстві, не залежно від національності, етносу, ідеології тощо. Важливо підкреслити, що міжкультурна освіта суспільства чи простору відбувається за умов стабільності полікультурного товариства, що містить цілий ряд факторів: національну безпеку, освітнє середовище державну політику, відповідне правове поле, і, в тому числі, політику мультикультуралізму.

Беручи до уваги погляди сучасних спеціалістів з проблеми міжкультурної комунікації та освіти в гетерогенному середовищі, а також послуговуючись документами Ради Європи з питань освіти і культури, ми схилиємося до використання терміну «полікультурний» як такого, що є найбільш уживаним на теренах Східної Європи і в українському науковому дискурсі.

На нашу думку, для українського суспільства мультикультурна модель може бути частково реалізована у перспективі за наступних умов: завершеності націєрозбудовчих процесів,

досягнення рівня життя західноєвропейських країн та демократизації усіх сфер суспільного буття. Крім того існує необхідність перегляду окремих положень мультикультурної політики з врахування особливостей української держави.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Асаєва В. В. Філософія сучасної полікультурної, мультилінгвальної освіти. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-116122.html> (дата звернення: 30.03.2019).
2. Краківська декларація – Декларація європейських міністрів освіти «Освітня політика заради демократії і суспільної згуртованості: виклик і стратегії для Європи», Рада Європи 2000.
3. Котенко О. В. Розвиток полікультурної компетентності вчителів світової літератури в системі післядипломної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». ДВНЗ «Університету менеджменту освіти» НАПН України. К., 2011. 20 с.
4. Міжкультурна освіта. Порадник для вчителя. Центральний осередок вдосконалення вчителів. Варшава, 2004. 176 с.
5. Енциклопедія освіти. Акад пед. наук України / гол. ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
6. Мичковська Р. В., Бец Ю. І. Поняття «полікультура» та «полікультурне виховання» у сучасних наукових дослідженнях. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*. 2013. Вип. 39 (3). С. 255-258. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_39\(3\)_42](http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_39(3)_42) ISSN (дата звернення: 30.03.2019).
7. Rogers A. Teaching Adults. Press Milton Open University Keynes. 1991. p. 48.
8. Banks J. A. Handbook of Research on Multicultural Education / James A. Banks, Cherry A. McGee Banks // New York.; MacMillan Publishing, 1995. 1125 pp.
9. Hohmann M. Interkulturelle Erziehung – eine Bestandsaufnahme. In: *Ausländerkinder in Schule u. Kindergarten*. 1983. H. 4. S. 4.
10. Key concepts in communication and cultural studies. URL: <https://ymerleksi.wikispaces.com/file/view/Key+Concepts+in+Communication+and+Cultural+Studies.pdf> (дата звернення: 30.03.2019).
11. The International Encyclopedia of Education. V. 7. Oxford, 1994.
12. Представництво Європейської Комісії в Україні. URL: http://www.delukr.ec.europa.eu/home_ukr.html – (дата звернення: 30.03.2019).
13. Мережа громадянської освіти в Україні. URL: <http://cen.iatp.org.ua/index.html> (дата звернення: 30.03.2019).
14. Контактна мережа Євроінтеграції. URL: <http://www.euintegration.net/> (дата звернення: 30.03.2019).

REFERENCES

1. Asayeva, V. V. *Filosofiya suchasnoyi polikulyturnoyi, myltulingvalnoyi osvitu* [Philosophy of modern multicultural, multi-lingual education], available at: <http://www.info-library.com.ua/books-text-116122.html> (accessed 30 March 2019).
2. *Krakivska deklaraciya – Deklaraciya yevropeyskih ministriv osviyu «Osvitnya polituka zaradu demokratiyi I syspilnoyi zgyrtovanosti:vukluk I strategiyi dlya Evropu»* (2000) [Krakow Declaration – Declaration of European Ministers of Education «Educational Policy for Democracy and Public Cohesion: Challenge and Strategy for Europe»], *rada Evropu*.
3. Kotenko, O. V. (2011). *Rozvytok polikulyturnoyi kompetentnosti vchutliv svitovoyi literatury v systemi pislyadyplomnoyi osvitu.: avtoref. Na zdobuttya nauk. Stupenya kand. ped. nauk : 13.00.04, DVNZ «Un-t menedzmenty osvitu» NAPN Ukrainu*.
4. *Mizkyltyrna osvita. Poradnyk dlyavchytelya. Centralnuy oseredok vdoskonalennya vchutliv* (2004) [Intercultural education. Teacher's Guide. The central focus is on improving teachers]. *Varshava*.
5. *Encyklopediya osvity* (2008) [Encyclopedia of Education. Acad Ped. Sciences of Ukraine]. *Akad.ped.nayk.Ukrainy, Kyiv, Ukraine*.
6. Mychkovska, R. V. (2013). *Ponyattya «polikulytura» ta «polikulyturne vuhovannya u suchasnyh doslidzhennyah* [The concept of «polyculture» and «multicultural education» in modern scientific research]. *Problemy suchasnoyi pedagogichnoyi osvity. Pedagogika I psykholohiya*, №39 (3), available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_39\(3\)_42](http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_39(3)_42) ISSN (accessed 30 March 2019).
7. Rodzhers, A., (1991). *Teaching Adults*, Press Milton Open University Keynes.
8. Banks, J. A. (1995). *Handbook of Research on Multicultural Education / James A. Banks, Cherry A. McGee Banks / New York.; MacMillan Publishing*, 125 p.
9. Hohmann, M. (1983). *Interkulturelle Erziehung – eine Bestandsaufnahme*. In: *Ausländerkinder in Schule u. Kindergarten*. H. 4. S. 4.
10. *Key concepts in communication and cultural studies*, available at: <https://ymerleksi.wikispaces.com/file/view/Key+Concepts+in+Communication+and+Cultural+Studies.pdf> (accessed 30 March 2019).
11. *The International Encyclopedia of Education*. V. 7. Oxford, 1994.
12. *Predstavnytstvo Yevropeys'koyi Komisiyi v Ukrayini* [Delegation of the European Commission to Ukraine], available at: http://www.delukr.ec.europa.eu/home_ukr.html (accessed 30 March 2019).
13. *Merezha hromadyans'koyi osvity v Ukrayini* [Delegation of the European Commission to Ukraine], available at: <http://cen.iatp.org.ua/index.html> (accessed 30 March 2019).
14. *Kontaktna merezha Yevrointehratsiyi* [Delegation of the European Commission to Ukraine],

available at: <http://www.euintegration.net/> (accessed 30 March 2019).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЗАПОРОЖЦЕВА Юлія Сергіївна - кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та андрагогіки комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради.

Наукові інтереси: професійний розвиток, освіта й навчання дорослих.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ZAPOROZHITSEVA Yuliya Sergiyvna -

candidate of pedagogical sciences, senior lecturer of department of pedagogy and andragogy of the communal institution «Zhytomyr Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education» of Zhytomyr Regional Council.

Circle of research interests: professional development, education and training of adults.

Дата надходження рукопису 15.04.2019р.

УДК 004.89:622

ЗЕЛИНСКАЯ Снежана Александровна –

кандидат педагогических наук,

докторант кафедры прикладной математики и информатики

Криворожского государственного педагогического университета

ORCID ID 0000-0002-3071-5192

e-mail: zvit-zss@ukr.net

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ГОРНОМ ДЕЛЕ: МИРОВОЙ ОПЫТ

Постановка и обоснование актуальности проблемы. Актуальность выполнения данной работы обусловлена тем, что в современном мире информационно-коммуникационные технологии получили широкое распространение и позволяют решить большое количество разрозненных задач. Обращаясь к понятию «информационная технология» можно сказать, что – это совокупность процессов и методов поиска, сбора, хранения, обработки, представления, распространения информации и способы осуществления таких процессов и методов [5].

Анализ последних исследований и публикаций. Большой вклад в разработку компьютерной технологии обучения внесли такие ученые, как О. И. Агапова, Г. Р. Громов, В. Ф. Шолохович, О. А. Кривошеев, С. Пейперт, Г. Клейман, В.И.Гриценко, Б. Сендов, Б.Хантер и др. Различные дидактические проблемы компьютеризации обучения были отражены в работах А. П. Ершова, А. А. Кузнецова, Т. А. Сергеевой, И. В. Роберт; методические – Б. С. Гершунского, Е. И. Машбица, Н. Ф. Тальзиной; психологические аспекты применения компьютера в процессе обучения – В. В. Рубцова, В. В. Тихомирова, Е. И. Виштынецкий, А. О. Кривошеев, Е. С. Полат; роль и место ИКТ в системе гуманитарного обучения – Б. С. Гершунский.

Цель работы заключается в рассмотрении особенностей использования информационно-коммуникационных технологий в горном деле, на примере практики использования современных технологий в работе горнодобывающей компании Chevron Corporation.

В соответствии с целью была определена необходимость постановки и решения следующих задач:

- рассмотрении особенностей использования информационно-коммуникационных технологий в горном деле;
- изучение мирового опыта использования информационно-коммуникационных технологий в горном деле.

Изложение основного материала исследования. Применение современных информационно-коммуникационных технологий позволяет организовать оптимальное взаимодействие между участниками определенного процесса с целью достижения необходимого результата и предполагает одновременное использование соответствующих программно-технических средств.

Для преобразования учебного курса на информационно-коммуникационную технологию в горном деле преподаватель должен иметь представление о предметной области, уметь систематизировать знания, грамотно использовать методики преподавания, быть хорошо информированным о возможностях информационно-коммуникационных технологий, знать компьютерные средства, с помощью которых может быть достигнут тот или иной дидактический прием. Кроме того, преподаватель должен иметь представление о тех технических и программных средствах, которые он будет использовать для создания учебно-методического комплекса (УМК), и с помощью каких технических и программных средств будет осуществлять сопровождение учебного процесса в целом.